

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди Сөвөднин болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1967 ч.
И Ю Л Ъ
9
ВОСКРЕСЕНЬЕ
№ 161 (6798).

Өртөз 2 көп.

А. Н. Косыгин Ю. Цеденбалды хүлээп алган

Июль 7-де Кремльге ССЭЭ-нин Министрлер Чөвүлелинин Даргазы А. Н. Косыгин Москвада чоруп турар Моолдун Араттын революстуг партиянын ТК-нын Бирги секретары болгаш МАР-нын Министрлер Чөвүлелинин Даргазы Ю. Цеденбалды хүлээп алган. Бот-бодунга сонуургалдыг айтырылган талазы-биле беседа А. Н. Косыгин биле Ю. Цеденбалдын аразында болган. Беседа эш хуузуунун болгаш чүректин ханы байдалына эрткен.

(СЭТА)

ТУРИСЧИ ОРУКТАП

Туризм — дыштанылга, кадыкшылга болгаш угаап билишин деп, совет кижилер чоргалар-биле чугалажып турар. Харын моон умурунда хей сангыч кижилер чыл буруде турисчи компаларне, ыраң-узаң оруктарне, алдар-сураглыг, төөгү-биле холбашкан черлерне, чадаг, аъттыг, төргелиг, машиналыг, поезд болгаш пароходтар-биле үнүп турар.

Октябрьның 50 чылынга белеткенни турар бө анзагай чылда, күш-култураны болгаш спортту улам ийди хөгжүдөр талазы-биле СЭКП ТК-ның болгаш Совет чазактын докталаалык сөөлүмдө, спорттук өскө хөвирлери ышаш, туризм мурнукузунда улам малбарган болгаш кижилерниң хандыкшылдыг дыштанылгызы апарган. Чимек кылдыр чамдык сан-түңнерни ап көрүз.

Республиканың туризм чөвүлелинде бүгү-завеледин 327 пүтөнөлөрү, оларның иштинде партизаннар компазы-биле, Москва, Ленинградка болгаш өске-даа маадыр хөрайларне, Крымче, Кавказче болгаш Енисейниң унун дургаар чоруунун, социалисттик чуртарне баарының пүтөнөлөрү ийлен. Ноябрь айда найраалдык поездди-биле 360 кижи Ленинград чедир чоруур. Азас халде турисчи базага үш элчегде 150 кижи, Хову-Аксы, Ай-Довурак, Дус-Хөл, Шушенское суур дээр чергелиг черлерне баарының чыгыш болгаш хей хүнүгү пүтөнөлөрү ырыңай эмгек. Ол пүтөнөлөрүң элзэн хейү план бугаар аныгылаттыган.

Тарзан чери эргип назир, төөгүдүт болушкуннар черлеринге баар, чурттуң бойдузун, байлаан сонуургаар, анза-ла дыштаныр дээр организастап турар, пүтөңа чок, чамдык азы хей хүнүгү турисчи пахадтар ченуңу, аңгы амыктарның хандыкшылын хаара тудуу турар. Тываның комсомолчулары болгаш аныктары чокта чаа Чагытайга болган түңнөл слөдунга чыгыш, республиканың районнарынга, хөрайларынга болгаш суурларынга 22807 кижи киржинчилик 893 турисчи пахадтарны организастаанга демделген. Слөт боду анык турисчирин Октябрьның 50 чыл оюна тураскааткан кайгамчык байырлары болган.

Турисчи аныктар хөвүн болгаш мураңчы кижилер-биле хей умуражылгалары кылып, музейлерни, булуңдарны тургускан. Төгү талазы-биле база алдар-сураглыг кижилер дугайында хей материалдарны чыгган. Туризмин организастаар болгаш аңа белеткенер талазы-биле Улуг-Хем, Таңды, Бин-Хем, Барың-Хемчиң районнарада клубтар, комсомол организациялары хей болгаш солун амыктары кылган.

Шолачыларның болгаш пионерлерниң турисчи амыл-хөрентери анык аны-угбаларында дудавайн турар. «Исрачы» истечилер нитизи-биле 21640 кижи, азы эртен чылдазында 3 муң амыг киржинчилик пахадтары кылып, хей умуражылгалары, некталарны эрттирп, хамааты болгаш Ада-чурт дайынының киржинчилерин хейнү тып, клубтарны, тураскаалдарны, булуңдарны амыттылаан. Турисчилерниң шиша болгаш район слөдтары четче эртен, чамдык болгаш хей хүнүгү пахадтарны, эскуриерларны хейнү организастаан. Шолачыларның турисчи пахадтары Кызылда, Чөөн-Хемчиңге, Наз-Хемде, Алдугаты, Туранда № 1, Сарыг-Септе № 1, Чаданада № 1, Копту-Аксанда болгаш өске-даа шишаларда зин организастыг, дайының байдалга эртинилген. Анык турисчилер республиканы слөдун алдар-сураглыг кижилерниң демсөөлү, амылдап, чурттап турган черлериниң бирзизи өк суурга эрттирген.

Туризмин баазаны мурунку чылдардан энижилп турар. Тожунуң Азас халде 50 олуттуг, үш элчеглиг база июль 5-те амыттыган. Ай-Довурак, Хову-Аксы, Шушенское, Дус-Хөл, Чагытай болгаш өске-даа черлерне баар кижилерни эт-хөренсел, автобустар-биле хандырып турар болгаш хөвөр, чөмөнчир черлерин таарыштырып ол черлерин удурутур организасталары-биле дугурукчу белеттген. Ам хамын умур кижилерниң күзелинде, оларны организастаарында.

Туризм дээрге ынавалы ыраң-узаң черлерне, үр хуусаалыг, пүтөнөлүг чорууру-биле кызыгаарланмас. Чурттап турар чериниң чогуңче бир, ийи хүнүгү пахад кылып болза, ында төөгү холбашкан чүүлдер, арга-ыйыш, хөвүүлөр, дагалар, хөмөр кижиниң сонуургалын хаара тудар, билин делгемчидер, дышын хандырып кадыкшылар. Бо таварылгада улуг белеткен, хей эт-хөренсел-даа негеттинмес. Ыңчалзамоон туризмин бө чедирлер болгаш массалыг хөвирчине республиканың туризм чөвүлели, хөрайларда, районнарада, коллективтерде клубтар, профзаилел, комсомол организациялары чогуур сагыш салбайн келген. Моон умурунда дыштаныр хүннерде (ол ам чамдын бугурулгаларда ий болгай) азы шишалззын кижилерниң коллективтик пахадтары күнүгү азыш болуп турар. Ол ышаш бистик республикада альпинисчи туризм, аъттыг пахадтар дээр чергелиг солун болгаш хандыкшылдыг хөвирлер шуут аныгылаткынай турарын четпес деп демделээр хөрөк.

Төп черден биске кээп турар болгаш республика иштинге амылгаар турисчи пүтөнөлөрү четче амылгаваз чорук эртен чылын хей турган болгаш бө чайның эгезинде, хаая-даа бол, аза бар. Моон кол чылдагаан ол пүтөнөлөрү туризм чөвүлелинде чаа турар адырлар айы-биле профзаилел обкомнары болгаш комитеттери оларны чогуур үезинде таратпас, кижилерин шилпип тыпшазында, а республиканың туризм чөвүлели, партия, комсомол организациялары олче чогуур нияззын салбайн турарында.

СЭКП ТК-ның «Октябрьның 50 чылынга белеткен дугайында» докталаалында күш-култураны болгаш спорттук өскө хөвирлери-биле нады турисчиг пахадтары калбартырын чугула хөмчөгелерин бирзизи кылдыр айттыкан. Бо юбилейлик чылдың турисчи чагы багай авес эгезининге даңгыш, моон соңгаар амылчы чөннарны, ылангыча аныктарны, дыштанылганчы, кадыкшылдыг бө чугула хөвирчине массалык-биле кириштирер дээр, республиканың туризм чөвүлели, оң чер-черде клубтарны, профзаилел, комсомол организациялары боттуг амылдарны кылыры чугула. Турисчи орунчуп чоруп тургаш, кижилер угаанын сөргөдип, дышын хандыргаш, бугурулгаларга улам бедик нөгүзүлгелерик амылдазын дээр партияниң өзү-биле сагыш салыры база онза чугула.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинде

Чурттакчы чондан страхование болгаш өске-даа төлевирлериниң хуусаа бетинде долу чылдазынын дугайында Элегес-Аксы көдээ Советтик хуузаалыгы, 1967 чылдың сентябрь 1-ге чедир чурттакчы чондан бугу төлевирлериниң долу чылдазынын дугайында оларның Тыва АССР-де бугу көдээ Советтерге кыйгырын Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели чүүлүгү деп көргөн.

Боттарыны хураалдарына кыйгырыны чугалажып көөрү, чурттакчы чондан страхование болгаш өске-даа төлевирлериниң хуусаа бетинде чылдазынын талазы-биле хөмчөгелерин алтыры болгаш боттадырынын көдээ болгаш район Советтериниң куускомварына дааскан.

Тыва АССР-де бугу көдээ Советтерге Элегес-Аксы көдээ Советтик амылдакчыларының кыйгыры

Элегес-Аксы көдээ Советтик куускому бодунуң хураалына страхование болгаш үндүрүг төлевирлериниң, а ол ышаш бот-үндүрүг төлевириниң чылдазынын байдалын чугалажыш, июль 1-де 1967 чылда чыгза чогуур страхование төлевирлериниң 50, көдээ амыл-агы үндүрүгүнүң 90, бот-үндүрүгүнүң 99 хуузу чыгандыг деп демделген. Албан төлээр страхование болгаш көдээ амыл-агы үндүрүгүнүң талазы-биле эртен чыгы өрөлөр чөп болган.

Юбилейлик 1967 чылче кирип турар, көдээ Советтик амылдакчылары, депутаттары болгаш активтери СЭКП ТК-ның «Октябрьның социалисттик Улуг революциянын 50 чылынга белеткен дугайында» докталаалына хей-эрт киришкан, страхование болгаш үндүрүг төлевирлериниң, а ол ышаш бот-үндүрүг төлевириниң долу чылдазын 1967 чылдың сентябрь 1-ге чедир доордур хүлээлгени элганнар.

Көдээ амыл-агы болгаш бот-үндүрүг талазы-биле кирген төлевирлериниң 100 хуузу база страхование чылдаларының 50 хуузу социал-культура хөмчөгелерин акшаландырырынга, чаагайымдылгага, чөмчү материалдыг болгаш культурулуг нөгөлдөлерин хандырыр өске-даа сорулгаларга бистик көдээ Советтик бюджетинге кирер дээрзин эин билер бис.

Элегес-Аксы көдээ Советтик амылдакчылары болгаш бугу депутаттары, а ол ышаш активтери Тыва АССР-де бугу көдээ Советтерни бистик эгезлештирер дөткенирин, 1967 чылдың төлевирлери бистик хүлээлгелеривисте дег ол-ла хуусааларда бүрүн чыгандыг турары-биле бистик кыйгырымысты көдээ Советтериниң куускомварының сессияларына азы хураалдарына чугалажып көөрү кыйгырымыс.

БИСТИН РЕСПУБЛИКАВЫСТА

Чаңгыс үн-биле деткөөн

Бо чылдың июль 7-де Кызыл хөрайын партия активиниң хуралы болуп эрткен.

«СЭКП ТК-ның июль Пленумунуң түңнелиниң болгаш хөрайын партия организасталынын сорулгаларының дугайында» партия хөоркомунун бирги секретары эш П. Т. Киселевтуң илеткелин база «Хөрайын амылчы чөннарның ортузунда масса-политиктик амылчы байдалынын дугайында» СЭКП хөоркомунун пропаганда болгаш агитация килдизиниң эргелекчизи эш П. И. Валуеваның илеткелин партия активи чугалашкан.

Бирги айтырымның талазы-биле республиканың шериг комиссарынын оралакчысы Дуплякин, Кызылдың

башкы институтунуң ректору Алдынов, төөгү өртемнериниң кандидаты Очур, эми Нобатова, чогаалчы Кинзегеш, тудуужу Чадын олар санап бергилээш, Чоокку Чөөн чүкте Нарын бурун-биле чүүлүгү деп санаан болгаш деткөөн. Июль Пленумунуң уурлаанышкынын килдизин сөстөрүн чугалаш, араб улустарының чөптүгү демиселин деткенирне, Чоокку Чөөн чүкте дайынын айымдыг өртүн чөк кылырыңче улаган Совет чазактын, Коммунисттик партияның чорудуп турар хөмчөгелери изини-биле деткенир. Партия активиниң хуралы бө талазы-биле тускай докталады хүлээп алган. Бугу-ниги тайымның хөренге агрессив-нын айымдыг уруктарын бөлдүр-

базыңче улаган СЭКП ТК-ның болгаш Совет чазактын политиктик шугумун болгаш практиктик амыл-чорудулгалары хөрайын партия активи бурун-биле чүүлүгү деп санаан болгаш деткөөн. Июль Пленумунуң уурлаанышкынын килдизин сөстөрүн чугалаш, араб улустарының чөптүгү демиселин деткенирне, Чоокку Чөөн чүкте дайынын айымдыг өртүн чөк кылырыңче улаган Совет чазактын, Коммунисттик партияның чорудуп турар хөмчөгелери изини-биле деткенир. Партия активиниң хуралы бө талазы-биле тускай докталады хүлээп алган. Бугу-ниги тайымның хөренге агрессив-нын айымдыг уруктарын бөлдүр-

Ийги айтырымның талазы-биле санал-онал солчушкуннары база-ла солун болуп эрткен. Ол дугайында тускай докталады актив хуралы хүлээп алган.

Изиң чүүлдүгүзүнүшкүн

БАП-ХААБ. (Телефон-биле). Таңды районун партия активиниң хуралы «СЭКП Төп Комитетиниң июль Пленумунуң түңнелиниң болгаш районун партия организасталынын сорулгаларынын дугайында» СЭКП обкомунун ийги секретары эш В. Филипповтуң база «Районун амылчы чөннарның ортузунда масса-политиктик амылчы байдалы болгаш ону улам амылчы хөмчөгелер дугайында» партия райкомунун секретары эш С. Хиринг-болуп илеткелдерин чугалашкан.

Актив хуралы чугалашкан айтырылганын талазы-биле тускай докталааларны хүлээп алган. Чоокку

Чөөн чүкте наранлы агрессиворну кычыктырбас, араб улустарыны дүрүм бөлдүр эртелери камгалаар, дайынын айымын соксадыр талазы-биле СЭКП Төп Комитетиниң, Совет чазактын ал турар хөмчөгелери Районун амылчы чөннарны бир үн-биле деткип турарынын дугайын актив хуралынын докталаалына илгерилээш.

Чөөн чүкте наранлы агрессиворну кычыктырбас, араб улустарыны дүрүм бөлдүр эртелери камгалаар, дайынын айымын соксадыр талазы-биле СЭКП Төп Комитетиниң, Совет чазактын ал турар хөмчөгелери Районун амылчы чөннарны бир үн-биле деткип турарынын дугайын актив хуралынын докталаалына илгерилээш.

Чон таныжып турар

СЭКП ТК-ның Октябрьның социалисттик Улуг революциянын 50 чыл оюна Теистерин Тогу районун амылчы чөвү таныжып турар.

Партия райкомунуң агитация болгаш пропаганда килдизиниң тускай плавны бугаар Теистерин районун колхозтарында, бугурулгалар коллективтеринде таныжып турар. Көдөөнүң амыл-ишчилеринге Теистерин та-

ныштырары-биле партия райкомунуң активи айттыган. «Совет Тыва» колхозтуң Азас болгаш Талым сут-баран фермаларынын саанчыларыга болгаш каларчыларына, партия райкомунуң инструкторлары эштер Бол Арайбаев, Аким Доржу олар таныштырганнар.

Совет күрүениң 50 чыл оюнга

СЭКП ТК-ның бө Теистерин таныжып тура, ук фермаларыны коллективтери юбилейлик чылдын эвт, сүт саар күрүе планнарын ажыр күрседирин хүлээп алган.

Ам ук фермаларынын саанчылары, каларчылары чылдагылашкыны эки организастап, сүт саадазын бедир дээр саар инектерин дун-хүнде оларламышкынын чорудуп турар.

Хүнде-ле ийи норманы

Бригада кежигүнери хей авес, дарт-де кижиле. Ыңчалза-да оларның кылган амылчыны бугурун суурин чуртакчылары маган чугалажып туралар. Самагалдайын кыдында ийи аз ишти чуртаар, чамдык аай хөвирдик чуртаала бажыңдары көвүдөп турар. Оларны чамдызын амылгада кирген. элзэн каш бажыңдарыны дерлээзин доокуп турар. Чаа туттуруп, таваала салдынып турар бажыңнар бар.

Ол туудулары № 62 механиза-таттыган колонаның тудуужулары Шыырап Сарыг-оол, Василий Бүрбү, Сат Калдар, Данил Иванов олар тууду туралар. Эш Ивановка уурткан бө бригаданын кежигүнери моон мурунда шала туткан элзэн хей бажыңдары амылгага кийргенер.

Бо чылдың плавныда көрдүнгөн объектилерин тууду шалдыкын чоруп турар. Чүл дээрге кижиле бугуру үнүң амыл норманын бугун чартып, ийи катап ажыр күрседип турар.

— Эр-хейлер болуп ийин, юбилейге алдар кылдыр алган хүлээлгени эрестик күрседип тура улус. Чыл планын Октябрь байырлары таварыштыр күрседирин хүлээп бригадала болгай — деп, колонанын начальниги эш Монгуш чугалады.

Бригада кежигүнериниң кылдып турар ижи-биле таныжып, Совет эрге-чагырганын төөгүдүт 50 чылдага белеткен дугайын чугалажып турар. СЭКП ТК-ның Теистерин сонуургай берди.

— Партияны бө чугула докумен-

тизине бистик чуртувустуң төөгүдүт, эртен орун айтырар-дыр. Бистик чөмчөгелеривисте магалдык-ла ышажып. Самагалдай безин таныттыр-мас кылдыр чартына берген. Бо бугу совет чазактын ачы-хавылазы деп санаар мен — диди.

— Бистик суурувустун чаагайдып турары магалдык ийин харын. Улаваас маңа ийи, үш кат даш бажыңнар кестүп келир. Партия райкомунун үш кат даш бажыңны бистик туура-ла болгай бис. Ол дээрге бистик мурунувуста хүндүлүт сөрүлгө авеспе — деп, тудуужуларыны бирзизи немени.

Улуг авес бө бригаданын кежигүнери бө хүннерде күш-аымын темпизин улам бийлип туралар.

В. ВЛАСОВ.

Наадымга уткучтур

Октябрьның социалисттик Улуг революциянын 50 чылынга алдар болдурган бугу улустуң социалисттик чарыкына киришпешкан, Чөөн-Хемчиң районда СЭКП XXII съездинде атыг сокувустун Дөргү фермалык саанчылары социалисттик хүлээлгелерин алга болгаш бө юбилейлик чылдың бирги чартында күрүнге мал ажылдыкың продуктуларын садар плавны июль 30-де 101 хуу болгаш бугурун 1062 хуу күрсеткенер. Ферма бир инеке овалыры 810 литр сүттү, азы эңир чылдың бө үеи-биле деңгээрге 258 литр хейнү салган.

Ферманың алган хүлээлгелерина

ден аңгыда, саанчылар боттарынын тус-туста алган социалисттик хүлээлгелерин эки күрсеткенер. Чизээт дээрге, Алдын-кыс Монгуш бодунга быжыгалаан 18 инектеринде бир инеке овалыры 932 литр сүт саар плавны 1562 литр кылдыр. Ооржак Сөөң 18 инектериниң бирзизинде 4295,8 литрин, Мария Санты-Бадарба бир инеке овалыры 1274 литр сүттү саап алганнар.

Ферманың саанчылары юбилейлик

чылда алган социалисттик хүлээлгелерин күрседир талазы-биле байтайт базымын кылганы өөрүнчү болгаш олар орта оокургайың, республиканың көдээ амыл-агы амылдакчыларынын Наадымга эдиншканын ужуражыр дээр, боттарынын күрүң, аргалары эки амылдап, сүттен белеткелнге болгаш саар инектерин дун-хүндү оларламышкынычте кырып турар.

К. КУУЛАР.

Доостурунун кырында

СЭКП Төп Комитетиниң «Октябрьның социалисттик Улуг революциянын 50 чылы» деп Теистериниң материалдарына сорук кирген Улуг-Хем районда «Күш-ажылдыг хостуу» колхозтун малчыны хойнук часкы кыргылдазын организастыг болгаш бедик деңгелег чорутуш, чайлагар-ла келүп чедергилээш.

Колхозтун мал амыл-агы колдан Эйлиг-Хем уластуңда хоочун малчы өдөк Тууш өскө өөрүндө мурун сериян чайлаг — Тос-Текте көжүп чедерген. Оон соонда хой-

жу Т. Хандываа огу анык малчы Александр Хандываа-биле чайлагарында барып хонупкан.

Тайгалан малчыларны мал семиртп, күш кирип турар. Тывага өң-не баштай организастаткып тургустунган амыл-агыларын бирзизи — «Күш-ажылдыг хостуу» колхозтун малчыны Совет эрге-чагырганын 50 чыл оюн күш-ажылдык белеткеллик уткуур дээр күженишкенин амылдап туралар.

М. КЫРЛЫГ-КАРА.

Техника септелгези

БАЛАЗЫН. (Телефон-биле). Таңды районун «Революциянын чабымын» көдээ амыл-агы артелиниң механизаторлары дужу ажаал амылчыны болгаш сүттен кезилдизиниң чөмчөгелерин септелгезин юбилейлик чылда эки шынардык чорудар дээр социалисттик чарыкты калбарканында ук амыл ам доостурун кырында келген.

Колхоз 48 комбайнының 40-нин, кургууа силосу ажар 6 комбайны болгаш трактор-биле сүттен кестирер 12 машинаын бүрүн септөөн. Өскө техникаларын септелгези доозулган болгаш артка 8 комбайны чөккү хүннерде доордур дээр механизаторлар шалымкын амылдап турар.

Колхозтун сүттенчилери трактортун сүттен кестирер 12 машинаын бө Калбаң-Хадымны терең өстүтүт сүтенин июль 8-тен эгелеп кестирип кырыпкан.

болгаш трактор-биле сүттен кестирер 12 машинаын бүрүн септөөн. Өскө техникаларын септелгези доозулган болгаш артка 8 комбайны чөккү хүннерде доордур дээр механизаторлар шалымкын амылдап турар.

Колхозтун сүттенчилери трактортун сүттен кестирер 12 машинаын бө Калбаң-Хадымны терең өстүтүт сүтенин июль 8-тен эгелеп кестирип кырыпкан.

Хүлээлге куусеттинип турар

Бызылдың пассажирлер автоажылдыг чериниң транспортчулары юбилейлик чылда алган хүлээлгелерин чөмчөгелерин күрседип туралар.

Транспортчулар чыл дургузунда 80 муң литр бензини, 50 комплект резина дугуйлары камнап аларын хү-

лээп, эртен беш айларда 57 муң литр бензини болгаш 50 комплект дугуйлары камнап алган.

Ук хүлээлгелерин күрседиринге күш-ажылчы салымкынын мурунча чөмчөгелер Монгуш Чечек, Александр Жарков, Павел Фиратов, септөөн Фесенко олар кирип турар.

Алды сараатты тургускан

Надз амыл-агы кампаниязының база бир чугула амылы — нитизи-биле малыга быжыг чөм-сууну тургузар дээр күш-ажылдык фронтту республиканың амыл-агыларында камбарып эгезлээш.

Тос-Хем районун «Ан-Эрин» колхозунуң амыл-ишчилери мал чөмчөгелеринге бугу техниканы ыяк белеттээш, аңа амылдаар кижилерни зөөнөлөр айы-биле хуваап тургускан. Бо амылга 63 нитизини үш

зөөнөлөргө хувааган болгаш оларга 7 тракторну, трактортук 15, аъттын 4 инекти көрөр машиналарын быжыгалаан.

Агар хөвүзүндө ам 26 нитизи септөөн сүттен кезилдизин эгезлээш болгаш олар баштайгы хүннерде кескен сүтенин нургаары биле 6 сараатты бөлүп тургускан. Ук зөөнө нитизи-биле 24 тонна сүтенин белеттээш.

Чарышты организастаан

Юбилейлик чылда хей сүтенин келде сүттен кестирер 3 машиналык кезилдизе кирген, баштайгы хүннерде 30 ажыг ча черин сүтенин кескен. Оон ийи Улуг-Алаактын сүтенин күнде 3 аът машиналык сүтеничилер база амылдап кирген.

Сүтени кирип турар зөөнөлөр аразында социалисттик чарышты база организастаан.

терең сүтенин шөлдүгү трактор биле сүттен кестирер 3 машиналык кезилдизе кирген, баштайгы хүннерде 30 ажыг ча черин сүтенин кескен. Оон ийи Улуг-Алаактын сүтенин күнде 3 аът машиналык сүтеничилер база амылдап кирген.

Сүтени кирип турар зөөнөлөр аразында социалисттик чарышты база организастаан.

Совет тускай эртемниглерге — ВДР-ниң шаңналдары

Вьетнамың Демократтыг Республиказының Совет Эвилелинде элчини Нгуен Тхо Там экономиканы болгаш культураны хөгжүдөр талазы-биле ВДР-ниң чазанга ду-

БӨГҮН—СССР-НИҢ АГААР ФЛОДУНУҢ ХҮНҮ БАЙЛАКТАРНЫҢ КАМГАЛАКЧЫЛАРЫ

ЧОННУН чоргаарлары

Бөгүн бистин Төрөөн чуртувустун бугу ажалчы чоннары СССР-ниң агаар флордунуң хуну—чаңчыла болган байырлаалы дөмдөгөл эртинир турарлар. Совет Эвилелинин агаар флорду бистин чуртувустун артем-техниказын, экономикалык күчү-шымалдынын камчаар-даа ажалчы чедикши-киннери тозагай керчелеп турар.

Социалистик тургузукунун эртин келген бугу үе-чалаларында коммунисттик партия болгаш совет чазак ужал чуртуу саймалар дээр бугу чоргоолорун аяп келген. Дүргөнини, белинини, ыраккыр ужаларыны, чүк калуренини болгаш башкартыларыны талазы-биле бистин самолёттарымыс шагдан бээр-ле делегейни кай-галаш келген. Бистин авиацияныстың болгаш ужал чуртуу составының күчү-үзү, Төрөөн чуртуу бердигени Ада-чурттуң Улуг дайынының хунеринде чабынганча-биле илерөөн. Ужудукту боллар, кыстарының мадырлыгы чорутуң Төрөөн чурт бедин-биле үнелген, 200 муң ажал кижини орденнер болгаш медалдар-биле шагнап, 2 муң ажал кижиге Совет Эвилелинин Маадыры атты тыыскан. 69 ужудукчу Совет Эвилелинин ийи дакыр Маадыры, а Н. Кожедуб биле А. Покрышкин үш дакыр Маадыр болганнар.

Тайбын бо хунерде бистин ужал чуртувус Төрөөн чуртуун аймыл чок чорутуң камгалал, тайбын күш-ажыла да туржун турар. Коммунисттик партияны болгаш Совет чазактын хун бугу сагыш салымчынының ачымында бистин хамааты-даа, шериг-даа ужал чуртувусе уалт өскерлини-киннер болгаш чаартыгалар болган. Ада-чурттуң эртемниң болгаш техниказының шапкыл хөгжүдөз, ажалчыларны, инженерлерни болгаш эртемнен конструкторларны тургузукту, чогаалчыны күш-ажымы авиацияны хөгжүдөзүгө уалт салымчыны кирип турар.

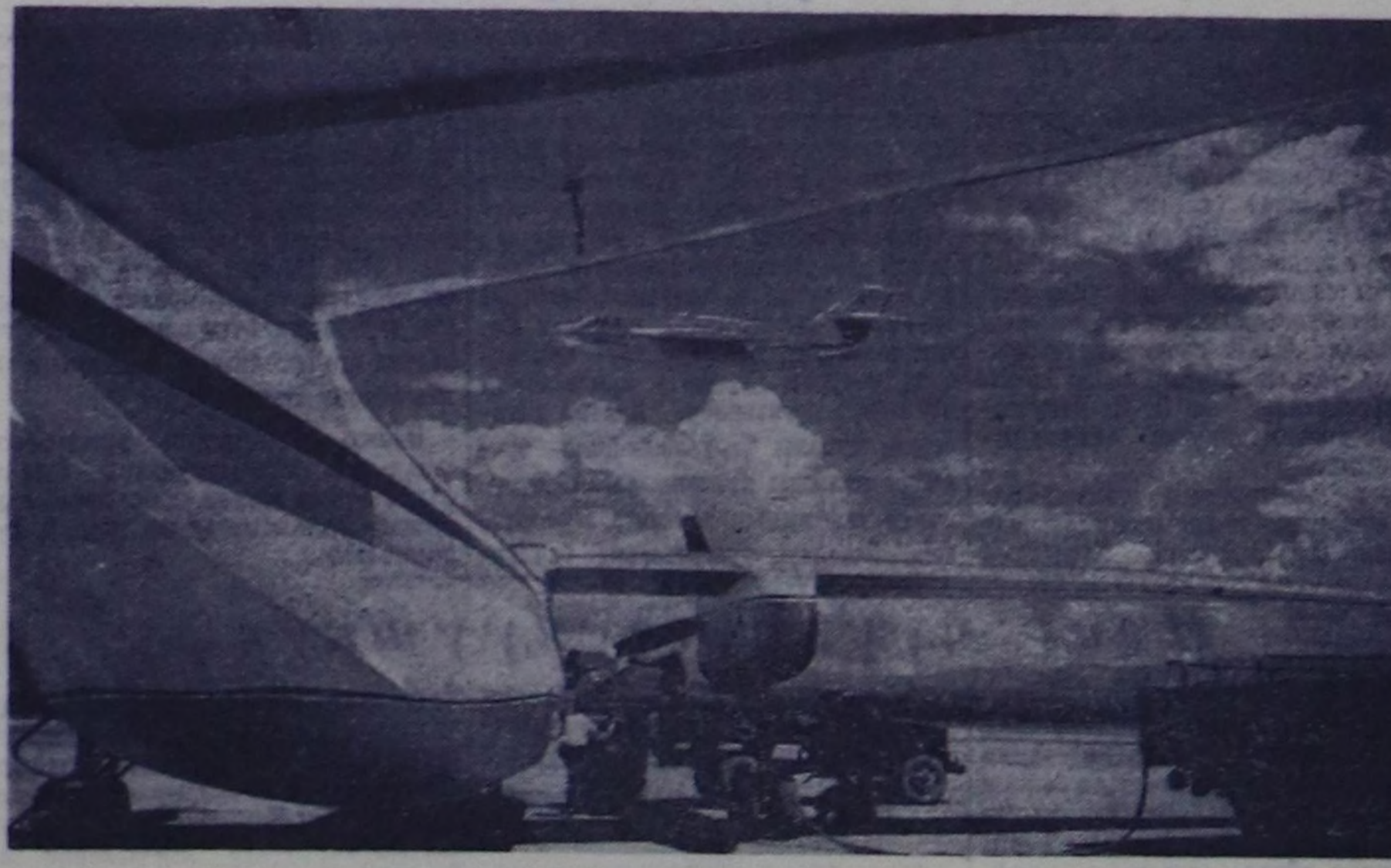
Бугу делегейге сурагжаан А. Н. Туполев, О. К. Антонов, С. В. Ильюшин, А. И. Микоян, М. Л. Миль, А. С. Яковлев дээр оон-даа өскө магалык эртемденнери бистин партиямыс кижинтер. Бистин шериг ужал чуртувустун баштайгы космонавтар үнелгенер.

Хамааты ужал чуртуун ажалчылар боттарының байырлаалы бээр-ле уалт чедикшилерди дөмдөгөл эртинир турарлар. Чуртуу үлестүүгө, көзө ажал-агымнага, артем-техниказыга болгаш улус ажал-агымны оон-даа өскө азыраларыга авиация эр илдеп-йилгир кирип турар. Совет Эвилелинде авиоруктуң узууну нийтир-биле 500 муң км. четкен, хонуста-ла 200 муң хире кижиге агаар-биле аржылап чоруп турар. Чүк сөөртүгөниң хемчээли чыл келген турум көүлөп турар, 1966 чылда 47 муң ажал пассажир-лерни сөөрткөн болгаш сөөртүгөниң чылда ортумак өзүлдөп 30 хуу болуп турар. 1966 чылда 55 муң гектар тараа шалун авиационикти аржы-биле ажаллап кылган.

Боттарының байырлаалы Тываның авиаторлары Совет Эвилелиниң ажалчы чоннары-биле бир дөмөй күш-ажылы чедикшилерди байырлап турарлар. Төгүлдү беш чылдык бир-

БИСТИҢ ТӨРӨӨН ЧУРТУВУСТУҢ НАЙЫСЫЛА-ЛЫ МОСКВАНЫҢ ДОМОДЕДОВО аэродромунга бегун умар чүүл техниказының дөмдөгөл амыт-тынган. Дөмдөгөл бистин агаар флордунуң хөгжүдөзү кергүзөр. А умар чуртуун агаар парадның шериг умдукчулары чүүл-бүрү хевирлерин, үндөм дүргөн умар реактивтик самолёттар-биле чаңгыс-чаңгыс, бөлүк-бөлүк-биле ужудуушкун мергежилни кергүзөр. Самолёттар парашютчу десант бадырар, десант дүмүрерин боттандырар.

Парада чаа бугуштуг, ылаңгыя иол хевирлерин-чилеринден аңгыда, өскөрлик турар сөгүн хевир-лик чалгынарлык, көдүрүчү хевирлеринден өрттөн камгалар дээр сорулгаларын авиаторлар эрестиг күсүдөп турарлар.

Кызылдың авиаторунда.

Г. Сиротинниң фотозу.

АВИАТОРЛАР— ТАРААЖЫЛАРГА

Сөөлгү үедө авиаторлар негээ ажал-агымда тараа шөлдерин хиникти бугулерде-биле чаштырып, тараанының өзүлү өңүчү болу бергенер. Бистин чуртувусе тускай хергеелдин умар чүүл тараа шөлдерин болгаш аржы-арыгы химикаттар-биле чаштырып турганы ийи чикенти кергүзөй: 1940 чылда 0,9 миллион гектар чөргө бугулерден теккен болза, 1965 чылда ол шөлдүг хемчээли 54 миллион га четкен. Ынчаарга тускай хергеелдин умар чүүлү хову-шөлдерин дайыныры — бек үнүштер, дириг амытаннарны узулгап хораннар бугулерден чаштырып турар эвес, а шөлдерин чедикшилер болуп чүүлдерин төп турар. Оон ындай бистин кезектиң умдукчулары гидрометеорология херези күсүдөп, чөргө амыттың ажал-бүрү ажалдарыны ылыл, балыттыг хем-нерде, хевирде балык нурларыны мөөнөлгөн чери тыварыга дузалап турар.

Бистин республиканың негээдө ишчилеринге умар чүүлдүг ажал-дамчылары чокта чаа ажаллап эгелзеген. Ынчалза-даа хову-шөлдерин чаагайындар херекке умудукчулар улуг рольду ойнарар. Олардын чер-чөргө ажал-агымларны коллективтери биле берген. Ынчангаш өлар бистин-биле дөмөй ажаллап турар. Эртен чылын 13,6 муң га черме химикаттар чаштырган бис. А бо чылын 102270 ажал гектар чери ажал-

лап, чаштырылганы ам-даа улам-чылап турар бис. Харын-даа бистин коллектив негээдө Ханашияны тараа шөлдеринде бек үнүштерни гербицидтер-биле хоранлап турар. А химикат бугулерден теккен шөлдерин дүмүдү гектар санынга-ла 1,5 центнер чөдир өзөр болгай.

Бистин найырдалыг коллективтер бугулер оңашкан ажал-агымна, ам сөттигиди эштер хөй. Ол дээрже Н. Непомнящийниң, Е. Ханютинниң, В. Григорьевтиң, А. Басовтуң, А. Хазовтуң экилелери-дээр. Эш Непомнящийниң экилелери бо чылын 30 муң ажал гектар чери, эш Ханютинниң 28 муң ганы ажаллап кылган.

Юбилейлик байырлап чоошуп-лап келген турум-на бединен социалистик хулээлгелер алылаан бис. Ынчангаш алдарлыг байырлаалга турсааткан социалистик чарыштың тугу бистин аэропорттуң бугу кезектеринде бек-биле көдүрүлгөн. Кезек, эскадрилья, экилелери саны эки көргүзүлгү болурун күзгүзөр. Бистин коллектив СЭП ТН-ның июнь Пленумунуң документилери, Октябрьның 50 чылынга Тезистер-биле танышкан. Тезистерниң олуруглары бистин кижини санының сөттигинге таарышкан.

В. СНЫТНИН, тускай хергеел ужал чүүлүн инженер.

Хамааты ужал чуртуун ажалчылар чуртуу байлаан өрт айылы-лыла камгаларына эр илдеп-йилгир кирип турарлар. Аржа-ышты өрттөн камгалар дээр сорулгаларын авиаторлар эрестиг күсүдөп турарлар.

Бистин республикамыс бо талазы-биле байлаан эки тургустунан. Өрт-биле дөмдөгөл АН-2 деп үш самолётту болгаш бир вертолётту бычылгап тургускан, өрт өжүр парашютистер болгаш десанттигерниң тускай бөлүкү бээр. Моон алгаш көөргө, бугу нийтир өңүзүн камгалар дээр куруенин камчаар-даа ажалчы хергеени үндүрүп, улуг аржыны салып турары билдир-гир.

Ийи ажал-агымны бугу ажалчылары-биле бир дөмөй сырый харылзаалыг хөдөлөп турган, өрт айымын болдуруу болгаш кыпкан өртү хөдөөлөп өскүстөй дарый ууулаары бистин эр кол сорулгалык болур. Бистин коллективтер кижиги-гиттери ол сорулгалын күсүдөп турарлар.

Бо чымын час арте болганында бээр чашкын чагбай кавыскалал турганында өрттүн эр айылдыг үе-ин турган. Чер болганга улуг, биче өрт тытпайн, бистин парашютистер-биле болгаш хайгааракчылары-ны дун-хун дөмөй ажалдарын негеп турган. Нийтир-биле бо чымын 40 ажал кезек черге кыпкан өртү өжүргөн бис. Бо өрттерин хөй кезин чуртукчулар чөргөлдөп 20—60 км ырак тайга, сынарга болуп турган. Олар тоорукчуларын болгаш анчыларын сөрмөчөлөп чөгүткөн өскүп турган дээр билдиргир. Ылаңгыя Бик-Хем районунуң дөмдөгөл өрт хөй болган. Бистин парашютистер-ви кала-даа болган өртү өскүстөй өжүрүп калса, ону он ындай хөрлө-лөткөн хамаарышкан участоктарыны ийи ажалчыларыга радио дамчыттыр диннадың каарлар.

Ийи ажал-агымны авиаторлар өжүргөн-не болгай дээр чамды кижилерини огу тоогай турары хонданчыг.

Турамын ийи ажал-агым чедикши Сөвдө дөмөй эш Величко ал-рель айла бистин өжүргөн өртүстү калкаш барган. Оон уламгыдан өрт катал хөрлөдөп үнгөн, улуг дөмдөгөл өжүргөн. Бо дээр бөдүнү хулээткен ажалчыга харысалга чок чорук-тур.

Бистин-биле бир дөмөй ажаллап турар чөдөр бээр. Танды районун дөмдөгөл чөдөр эки ажаллап турарлар. Өрт дугайында диннадыг-ны алган доран-ла олар ажаа чедип келген, бистин өжүргөн өртүстү аржыны салып турары билдир-гир.

Өрт чүүлден-даа артык айылдыг. Чүдө аржа-ышты хоозурадыр эвес, черини аң-меңин база долзуу-биле уаукап турар болгай. Өрт болган чер-лерге өртөнчү калган улуг ажалчы сөги беши чыткылаар болгай. Тараа, сөгил шөлдери өртөнгөн улуг ажал-агымна кайи хире когаралды чөдөрбөс дөрлөй?

Бо бугу болдурус дөмдөгөл ажалчы авиаторларын база барып бегун — ужал чүүлү хунуна дөмдөгөл коң-чүг өртүнчүг. Ужудукчу-хайгааракчы Рашид Хашковтуң башкарган са-молөтү он ажал парашютистерин ая-лап, хонукта доктааткан шагында-ла агаарге көдүрүп үнел. Кайда-ла сөзүңгү ыш үнгөн болду парашю-тистер маваны-ла оон чоогунда дүшкөн турарлар. А чамдык таварылга, аян шөлчүгөштер тыылыс болза, өрттүн өскүп үнгөн черинче өт ара-зын халыгар-даа ужалга таваржыр-ла.

Бистин салбырымыстың кижиги-нери чон ортуунга тайылар ажал-ын калбартын турган, өрт айымын болдурус дээр дөмдөгөл тыварлар.

В. КУШНЕР, парашютистерниң инструктору.

Ужудукчуларның байырлаалы

Дуун Кызыл аэропортунуң клу-вунга юбилейлик чылдык агаар флордунуң хунуна турсааткан байыр-лаал турал болган.

Ажаа ужал эрестиг удурутчуу А. В. Мысенко илелет кылган. Аэропорттун коллективни Совет эр-

чагырганың 50 чылынга уткуштур алган хулээлгелерин эрестиг күсүдөп турар.

Ажалга шыгалтаан 80 ажал кижилерге командирни дузалады-биле Хундулаз бижиктери, 70 ажал кижиге өртөктөг белекти тымыскан.

Социалистик авиаторларни органи-зация дугайында В. И. Ленинниң айтыштарының баугаар бистин агаар флордусу тургустунган. Совет эрге-чагырганы баштайгы чылдарында бистин авиацияга даштыкыдан келген эрти самолёттар турган. Чурту-тун авиация үлестүүнү тургускан, самолёттар болгаш оларын чөсөг-лөнишиңизге хергеелтирер өскө-дө чүүлдерни бугулерин организа-циялар, кадрларны белектөөр, матери-ал-техникти болгаш аэродром ханды-рылгазыны өскө-дө айтыргаларыны шийтирлөөр, авиацияны дайында ажалчыларны тееретикти айтыр-галары дый шийтирлөөр негээтти-нин турган эр нарын болгаш берге бо айтыргалары Коммунисттик партияны болгаш Совет чазактын уалт-туулгазыны ажа-биле бистин чоңу-тус шийтирлөп шыдаан. Бистин ажалчы агаар флордусу хамааты дайымын чылдарында ак-гвардейчи-лерин болгаш дашкык интервенци-онери тилкөөрине төлөтүп салым-чыны кириген. Ол үедө ужал чүк-дө турган элөөн хөй дайычылар ча-зактын хамылазы-биле шапкыткан-нар.

Оон дараазындагы социалистик тургузукунуң тайбын чылдарында бистин авиациямыс сөсөөл чок бы-жыгып, оон техниктиг чөсөгөзөш-кени экижи, ужал чүүл кадрлары-

Н. КАМАНИН, ужал чүүлүн генерал-лейтенантызы, Совет Эвилелиниң Маадыры

ны денкил бекит турган. Чуртуу индустриализацияны дөмдөгөл пол-литиказын чедикшиңиз боттандыр-галы самолёт тулушуктууна бижик материал-техникти баазаы тургу-зуп аржы берген. Ынчан-ла совет самолёттары эки шынары делегей-ге билиңгир апарган.

Партия болгаш комсомолду эки-житкени совет ужудукчулар үчүн чылдары-ла ада-чурт машиналары-га кай-чыктыг ужудуушкунары кылды, авиация талазы-биле деле-гей рекордтарыны үштүк бир кезин чаалап алганнар.

Ада-чурттуң Улуг дайымын чылдарында бистин ужал чүүлүстүн бекит шынары болгаш совет ужудукчуларны маадырлык чөвүтү база катал бадиктыгынган. Немец-фашист эжелекчилерин Чөөн фронтта чыдырген 66 муң самолёт-тарының 53 муң агаар тулушуктуу-на болгаш аэродромна уузкап-тылган, дайымын чылдарында бис-тин авиациямыс чүткө сал талазы-биле өскөн эвес, шынары талазы-биле чаартыган болган дайычы байлак дуржулааны алган.

Чуртуу бугу Чесектик Күштер-ниң калы совет авиация алдарлыг оруку эртен.

Марксизм-ленинизмниң идеялы-рынга шычы, социалистик Төрөөн чуртууна бердиген, ленинчи партия-

ны долгандыр сырый каттышкан улусту дөсөк кырынга сөгүртүгү дег, делегейде социализми буза шапкын дег, ийи күш чок деп чү-вени Совет Эвилелиниң Ада-чуртуу Улуг дайымын тунелдери эр бугу-зуредиле-биле көргөскөн. Ол тунел-дер — империалистик агресорларга сүрдүт сагындыр, төөгүнү шычы-гым болгаш утуудурус кеземчээр-лик деп, СЭП ТН-ның Тезистерине бижзөн.

Ынчалза-даа империалистик күрү-нелерин чагырыкы бөдүктери төөгү-нүгү кеземчээр утуп турарлар. Америк империалистик социалистик лагерин долгандыр шериг баала-ры тургускан, чүс-чүс муң шериг-лерин Вьетнама ханыг дайычы чөвү-дүп, ВДР-ниң дөсөккөрүндө тайбын объектилерин арастангың өзү-биле бөлбөдөп турарлар. Оларны кир-дигиле-биле Чөөкү Чөөн чүктө дүшкүрүтүп байлаа тургустунган болгаш Барыч Германияның аэро-лук чөсөккө чүтүтүшкүнү база-ла дөткөп турарлар. АНШ-тын шериг да-рыгалдары 75,5 млрд. доллар чет-кен.

«Тайбын болгаш улустар арамын аймыл чок чорутуң доктаамал камгалашылаан, совет күрүнө бөдү-нү камгалалы эң-не бектик денкел-ге тургузуп келген болгаш тургузар-даа... Камгалалды бугу тала-биле бы-

жылаарының айтыргаларын болгаш өлчө бирги черегини кичөөгейни са-лыры — эртен бежен чылдарыны кол-тунелдерини бирзөө» деп, СЭП ТН-ның Тезистерине айтылган.

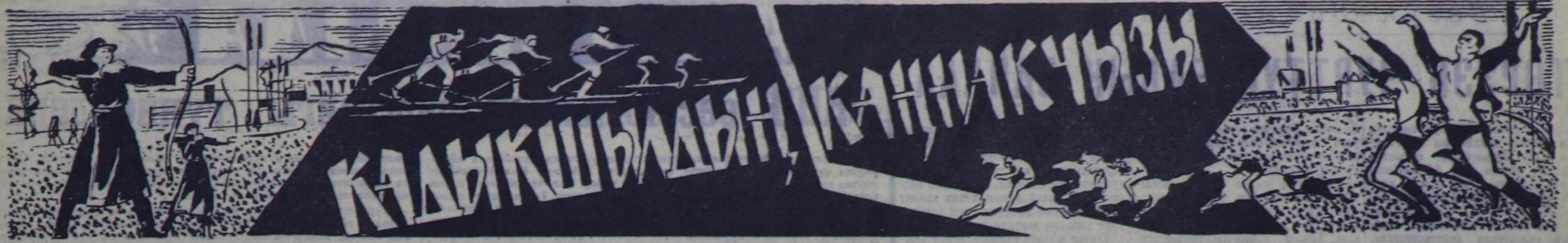
Совет күрүнениң агаар күчүзүгө Шериг-агаар күштери болгаш агаар-дан халлашыкыга уалт камгалалды авиация шеригтери хамааржыр. Дай-ын сөөлдүгө чылдарда бо күштер шүүт өскөргөн. Оларны дайычы чөсөккө болгаш тактика-оператив-тик мергежили чаартыган. Поршень күжү-биле ажаллаар самолёттар ре-активтик болгаш турбореактивтик ма-шиналар-биле солдугтуган, оларны дайычы шынарлары бөдөн, 30 миң километр ажал бөдөлкө шахта 3 миң километр дүргө-биле ужал машина-лар бисте бар. Бо хунерде чаңгыс самолёт бектин эртен дайында бугу авиациямыс кылп турган сорулгал-ы күсүдөп кылап кучулап. Оон аңгыда бистин ыраккыр ужал ави-ациямыс Ракеттик болгаш Шериг Да-лай флордуну күштери-биле калы бистин кызыгаараларымыс мракта объектилерге өлүмүг согушуктуу таваржытырп шынар. Язым-бүрү чөсөккө-биле хандырылган үндө дүргөн ужал бомбалакчы хандыкчылар дайымын биче хемчөөдүгү шимчен-гир күштерин уузкаларыга ажал-лап турган болгаш калың-лаа хевир-нин самолёттарыны уузкалар аргалы.

Бистин авиациямыстың чөсөгө-лөнишиңизде кирген боттары башка-рынар ракеталар радиотехникти

системалар агаар-болдустан калың-даа байдалында түсө-дө, хуну-даа боттарыны хулээлгезин күсүдөп-гө белеңер. Аар чүкө көрүстү улуг самолёттар болгаш вертолёттар дай-ызыны мраккы тымырларга тап-тырар, чик артиллериямыс десант-лары чедирин каар аргалы. Совет авиацияны чөсөгөлөнишиңизде моон-даа нары, күчүлү техника бар.

Бистин Шериг-Агаар Күштерини-ти совет кижилер чуртуу чалгыныч күчүзү деп аазарар. Ол ажаа эвес. Коммунист партия совет авиация-ның мергежилди кадрларын белек-төөп, оларны холууда техниканын эр чаа чөсөккө тургускан. Социали-стик чуртуу камгалар дээр совет ужудукчулар боттарыны шериг бис-тин улам бекитип, эртемни бол-гаш техниканы чаа чедикшиңиз-рини калба-биле шийгээди ап ту-рарлар. Бистин ужудукчуларымыс бугу талазы-биле чөсөгөлтүнгөн бектик медресиди дайычылар. Ын-чангаш ужудуушкунуң иштинде баштайгы комсомолдарыны үнгени-даа таварылга эвес. Совет доксиктиг кө-рбөлөр кижиге төрөгөлтөни шийчи-леп көрбөс ораныч төс улаа ужу-дуушкуну кылды, делегей эртемни-ге чаа ажалчыныны кылган.

Совет Эвилелиниң агаар флорду бө-дүн бөдүнү парадныда совет эрге-чагырганын бежен чылдарыны дур-гузунда чедип алган чедикшиңиз бистин чуртувустун ажалчы чонна-рыны мурунунга баралгадип, олар-ның тайбын күш-ажылы камгалары-на кезээдө белеңин айткып ту-рарлар.

СПОРТЧУ БАЗЫМ

Тыванын күш-куьлтуржулары болгаш спортчулары, бүгү совет уауу мышап, Совет эрге-чагырганын 50 чыл оюнга чедишкенин элестетип ужура-журду даш белектерин турар. Спортчу хемчег бугуу алдарлыг өбүлдөйе бараалгаттынып, спортту болгаш күш-куьлтурнун чонун амыдыра-нык калбартып эл кийгырыгын ала-биле эртин турар.

Күш-куьлтура организациаларынын ам үеде кол сорулгазы болза, ажылчы чоннары спорт маргылааларына, байралааларына улам хөйү-биле хаара тууруп, спортсменнорун санын көвүдөтүп, мергежин беледери, спорт хемчеглерин массалык болгаш улам организастыг болдулары болур. Ол дөргө, күш-куьлтурнун болгаш спортту улам ылай көгүдөр хемчеглер дугайында СЭКП ТК-нын болгаш СССР-нин Министрлер Чөвүлелинин доктаалыг күүсүлөр дөш боттуг ажыл-агый дээр-ин билдирет.

Ам үеде республиканын IV чыгы спартакиадазы дооступ турар. Бүгү-россий спартакиадазына кирештир боозалганын, стол теннизинин, хол бөмбүүнүн, горонинин, чик атлетизинин, баскетболдун маргылааларын эрттирген. Болуп эртен маргылааларга Би-Хемнин чымыды командазында өскө барык бугу районнарын, күш-куьлтура коллективтеринин төлөөлөрү кирешкен. Республика маргылааларынын мурунда колхозтар, совхозтарда, будурдуге, өөредиле болгаш албан организациа черлеринде күш-куьлтура коллективтери, оон соонда район хемчөгүлүг маргылааларын эрттирген. Ол маргылааларга көдө черлерге 1427 районнарга 391 спортсменнер разра-дын белеткен.

Барыын-Хемчик, Эраин, Чөөн-Хемчик районнары, көдө ажыл-агый техникумунун, Ак-Довурактын, «Сүт-Хөл» совхозун, Каа-Хем районнарын «Коммунистче өркү», Улуг-Хем районун «Күш-ажылдын хостуу» колхозтарынын күш-куьлтура коллективтери маргылааларын белик дөлдөргө, хөй кижжи киржикчилер дөлдөргө эрттирилдир. Майнын болгаш июньну байырлаалык болгаш дыштанылга хуьнеринде үстүдө айтыкан черлерин спорт шөлдеринге хол бөмбүктүлөрүнүн, баскетболчелеринин, баг кагыкчыларынын, тен-

нисчилерин болгаш национал спортка ынактарын маргылаалары тургузу болуп келген.

Чадананын чурттакчылары хол бөмбүүнү 15, горонини 8 команда-лары маргышкан, 130 ажык кижжи киржикчилер улу маргылааны бо чылын көргөннөр. Эраинчилер хол бөмбүүнү 16, горонини 20 коман-далары түс-түс колхозтардан, органи-зациалардан келгеш, маргышпн турга, сеткидини ханызын байыр че-дирип турганнар. Барыын-Хемчике маргылаага 828 кижжи, шүүдө маргылаага 211 спортсмен киреш-кен. «Спартак» эки-тура спорт ния-телинин маргылааларынын кир-жикчилеринин саны 1652 кижжи чеккен.

Спортту чүгө дөрт хевирлеринге спартакиадага кирештир чөруткан маргылааларга — күш-куьлтурнун эге организациаларына 26614 кижжи, район маргылааларына 3474, ре-спублика маргылааларына 600 ажык кижжи кирешкен болуп турар. Бо дөргө мурунда чыдарга боозар-га, бо өбүлдөйгө чыда элөөн улт спортчу базым болган.

Эргежок тутуга стадионнар, спорт шөлдери, дерин-херекселдер чокта массалык спорт болгаш күш-куьлтура дугайын болган-да дүжү чок болбай, СЭКП ТК-нын болгаш СССР-нин Министрлер Чөвүлелинин доктаалыг амыдырага боттадырыл-шкан, районнары, колхозтарда, совхозтарда, албан организациа, өөредиле черлеринде бар турар спорт шөлдерин, дерингелерин септеп кылышкан, чааларын база кылып, дерип турар апарган.

Туран хоорайда олуттардыг, три-бунигү стадиону дөргөн. Туран хем-чиктеште ашпир бассейни кылган. Эр-зинчилерин дыштанылга чери ында дерип кылган спорт шөлү апарган. Кызыл-Мажалык суур биле Ак-До-вурак аразында Хемчик уунда ком-пелсидиг спорт шөлүн тууруп, хол бөмбүүнүн, баскетболдун, футболдун, беш столдуг теннистин шөлдерин, ашпир бассейни дерип турар. Оон ту-дугуна ызыл-мажалыкчылар, ак-до-вуракчылар идипейлиг киржип ту-рары өөрүнчүг. Мындыг чактеринде чер болгандан хөйү көргүзүп болур.

Күш-куьлтурнун болгаш спорт-тун массалыг хемчеглерин моон сөг-гаар-даа улам калбартып, бистин

ажылымыста ам-даа хөй болуп турар четпестерин чайладыр дөш, респу-бликанын күш-куьлтура организациа-лары, профвилеа, комсомол органи-зациалары-биле кады сырый харыл-заалыг ажылдары чутула. Моон-биле чергелештир, спорт шөлдеринин, дерингелеринин турдугларын, кылы-дарынче үргүчү кичөөнгей салып турган, оларнын дүргөн доозулган турарын ажыл-агый удуртукчулары-нын идипейлиг киржилгези-биле че-дирип алып ужурагү бис. Чүгө бо та-варылгага өбүлдөйгө чыда төлөви-лоонунус улт болгаш хөй спортчу хемчеглерин четте боттадырып, Ок-тябрьнин 50 чылын баудуг күш-куьлтуру байрала-биле тутуп шы-дар бис.

Н. БЕГЗИ,
Спорт ниятелидеринин болгаш организациаларынын республика чөвүлелинин заргазы.

Ажылчы чоннарын дыштанылгазы — Коммунист партиямы болгаш Совет чактыг кичөөнгейин төвүндө. Күш-ажылчы эрге-жадыр-лыг ажыл-шты боттадырып турар совет кижилер эки дыштаным дөш бугу-ле чурдери бистин совет курчунис харамнамай турар.

Тогу районунун эл масс бөдүс курчунис черлеринин бирээ Алаа талдуг кыдында туристер баазам бо аймык 5-тиг дунде ажыл-гымык. Туристер баазамнын ажымыкшынын дүргөн болдулар дөш «Совет Тыва колхозче Иван Бароолович Баран баштаан 16 түдүжү тершин эки ажыдаан. Олар туристер дыштаныр 10 бажымыштарын, столөөлөк, котторын, складты болгаш өскө-дөа аждарын шалынчы

ЭКИ БЕЛЕТКЕЛ УЛУГ РОЛЬДУГ

Бистин республиканын спортчулары Олимпий оюнарына чедишкенин элестетип болуп турар шыгаргайг совет болгаш даштык спортчуларын (рекордчуларын, чемпионоларын) маргылааларга белеткен турарымы ар-дуракчулары-биле танышкып, шыдаар хире черге-биле өөренип, спортчу маргылааларга киржип турар. Ычанга спортту кайы бөр хевиринге мыак кижжи

спортчу маргылааларга чедишкенин элестетип ап, тилекчи болур дөдөргө, бугун чыл иштинде маргыла-даларга белеткен ужурагүт. Бо чүгүлдү бистин спортчуларымы база-ла эки балар, өскөр чугааларга, хаакты кижжи чүгө харам үеде мар-гылааларга белеткенир чүе дөш чазын, чайын, күзүн белеткел ажы-лыг чорутпайн туруп болас.

Эртеен кышын спортчу сезонда бистин хаакчыларымы улт мар-гылааларга чедишкенин индыг-ла көчүтү эвес. «Спартак», «Урожай» эки-тура спорт ниятелидери бот-тарын шилдик хаакчыларын рай-оннарында чымы, ол-бо маңажи, арай боорда чымыды командалары тургузуп, ову Красноярск хоорайге, ачаа белеткел эртери-биле чорут-кан. Бистин ол хаакчыларымы Си-бирь зоназынын хаак маргылаалы болуп эртер черинге баш бурунгалар эвеп, элөөн калп холуктар иштине алаа турдулаан. Чүгө Ф. Шетков биле В. Иргашов олар ий-чаныг хаак дистанцияларымы мун-не чүг-өр түндөлдү болган.

Ычанга хаак спортунда бистин чедер-тепелестиси көрүп көрөз. Хаак спортунга хадымшымыг кижжи бугуу мындыг айтыртымы са-лып турар: бистин хаакчыларымы республикада дашкаар маргылааларга кирешкен, чүе куду көргү-дүлгелерин болуп турары? Бо чорук-ту эки талазынче баазарнын орук-тары эки инчаш бар бө?

Чамдык элестетип бо айтыргаларын салып турары чөре шык. Чымыл командалары республиканын спорт чөвүлели чымы, зона айымын маргылааларына белеткендирин турар болгаш ол-ла маргылааларга киржери-биле чорудуп турар. «Спар-так» болгаш «Урожай» эки-тура спорт ниятелидери база-ла хире-черге-биле чымыды командалары киржери-биле чорудуп турар. Зона маргылаалары бистин спортчуларымын белет-кенде бар чөтпес чүгө олары чүг-тө маргылаа болурунун мырынай

Чурунта: Кызылдың көдө ажыл-агый техникумунун сургуулары биле Тес-Хем районун командаларынын ойнап турары. В. РАЧОВСКИЙНИН ФОТОСУ.

Мурнуу чартымында чымы, белеткен-дирин турарында. Ычанга хаак белеткендиг болур, а хөй кезинин белеткелге кошкык. Зона маргылааларына кир-жиринин мурунда белеткелде 10—15 хонук иштинде шывар чок эрти-рип турар.

Республиканын спорт чөвүлели база «Спартак» болгаш «Урожай» эки-тура спорт ниятелидери бил-дингилер шымык хаакчыларымы белет-кендирип, тускай графика эларга баш бурунгалар чорудуп берсе каныг-гы?

Оон ийди республикада хаакташ-кын спорттун массалыг хевирлерин ийрирээ, бо хевирде хөй саныг спорт разрядчыларымы, ийи-чаныг спорт мастеринге кандидаттарымы бары хөй-нигитге билдингилер. Ужуру болаа бирги разрядчыга болгаш спорт мастеринге кандидаттары-биле белеткел чорудар тускай шымык тренер херек. А бисте индыг тренер-ин бо хүнге чедир чөгу тумудан-чыт. Ычанга бо байдалга улту-наркын арзам каныггы? Мен бо-лап көрүргө, республиканын спорт чөвүлелинин бир инструктору өске овалчаларында хостанп, спортту бо массалыг хевирин сайырардыкчы-че кол кичөөнгей салза эки ден болаар мен. Ол хостаттыргал кижжи чогуур тодарай ажыды кыла бер-генде, хаак спортуну чача-чаа белет-кел системасы-биле доктаамал таны-кып, бистин хаакчыларымыса ме-тодиктиг дузаын көргүзүп, кыял бу-рутувун, оон боттадырып болгу дө белеткел графика тургускан, бот-тут дузаын чедирер.

Хаакчынын кышын маргылаалар-га белеткенири чыл иштинде айты-ангы үелерге тухааттыган болур. Ычанга шакын кайы-даа үелери-де белеткел чорудары негетти-нер. Ылангыя неделяда үш катап белеткел чорударын чурумдулары чорутуулар.

Хаакчынын белеткел үеинде кал-чаар тренировкаларынын дугайында сөөлү чыдарга элөөн каш чак түдүлөр немештир. Бо чак түдүлөр-ин үдөзгени чүдө дөргө, хаакка делегей чемпионолары болуп турар Скандинав чурттарынын шымык хаакчыларынын база совет хаакчы-ларын ар-дуракчуламы болур.

Совет болгаш даштык хаакчылары-нын белеткел үеинде графикада дөш түдүлөр-биле чөределтир аны-аны аргалар база бар. Бистин хаакчыларымыс чымы, күсүк үелер-де ролитин хаактарымы болгаш ком-пелсидиг кайы-биле азылгап турар. Бистин хаакчыларымыс дөш маргылааларына куду көргүдүлгел-ринде бир чыдагылаан — хаак мар-гылааларын республика иштине хөвар чорудуп турарында. Республи-канын бирги чери дөш хаак мар-гылааларын бир уда эрттирген, оон-биле доостуру кымы-даа билдингилер. Мою кышын үеде каш-даа катап эрттирип боудурун аргалары бар. Бо талазы-биле мээ саваал-оалым мындыг: чымыд төвүтүлү спорт ниятелидеринин болгаш органи-зациаларынын Россия Федерация-зын дараазында чымы чорудар азымдарымын калдары планын республиканын спорт чөвүлелиге колга биле, оон республиканын байдалыга тыртыртып өөренип көр-гөп, маргылааларын саныг көвү-дөтүп, шымык экижидери болур.

Республика шугуу-биле болур хаак маргылааларын чүгө Кызыл-га эвес, харын айты-аны таарым-чалыг чөределерге чуртун турары кү-лөвчиг. Ычанга оон ужур-дузазы мындыг болур. Бирөөдө, тус черин чурттык чөвүн хаак спортунче сонуургалык көдүрер; ийде, ун мар-гылаага киржин турар хаакчылар-дын айты-аны хаак ортуна ар-ду-мергежликни өөренип болгаш ол черинде температурага хамаар-шыштыр хаак дүң канчалар шып иштин алыртып ажыктыг; үште, чач эгелеп чорудар анык хаакчылар-дын ар-дуракчула өөренип алырты-га, дөртте, зона маргылааларына республиканын спортчу алдарын намылгап чоруп спортчуларын бел-дик спортту белеткелди эртеринге улт ажыл-дээлгү.

З. ЧОКУСМ,
бирги разрядчы.

ЧЕМПИОН

Республиканын баскетболга бирги чери дөш маргылаанын эл сөөлү хүнү — июль 5-те № 2 шкоанын спорт шөлүнге оолдарыны тунел оюналары болган.

Төгүдүг байралаалык чымында республика чемпиону ат дөш «Динамо» спорт ниятелинин коман-дазы-биле башкы инстидуунун студенттери түндө оюнга демисеккен-нер. Кайы-даа командалык киржи-чилерин чүү дөш, шымык-ла ойнак-чылар таарышкан. «Динамо» — Юрий Рошин, Анатолий Шелугуб, Николай Корешников, башкы инсти-тудун командасында — Василий Шорюнов, Александр Петров дөш оон-даа өске сурагалыг бирги разряд-тын баскетболчулары ойнаар.

Оюнуун эгеленде студенттер демин ойнап, сан талазы-биле ажып турган, сөөлүредир суларай берген. Динамочулар күжүн шып хуваан ап, чүгө тилелде дөш эрестиг демисеккен. Николай Корешников биле Анатолий Шелугуб камгалала, Юрий Рошин халдашкыныга эрешкангай ойнаанын түндөнде башкы инстидуунун командасы 55:32 санга тилдирген. Ычанга динамочуларга ийги көрүшкү, оолдар-биле хероженер командалары өбүлдөйгө чымыды республика чемпионолары болуп, ийи кубокту че-ди алганнар.

Чөөн-Хемчик районун командасы-биле эртен чымы республика чемпиону болган спартакиаалар ийи үшкү чер дөш ойнаан. Бо удаа «Спар-так» 41:27 санга уткап, үшкү черге уткен. Улуг-Хемчилер биш-хемчилерин уткап, бешки черин элөөр ар-галы болган.

Чедит болгаш сөкки чер дөш ойнаа Тес-Хем биле Барыын-Хемчик районун командалары чараш оюну күрүскенига демделдээр херек. Оюну-нук эгеленгенин соонда он беш мину-та эртин турда сан 20:0 турган. Ол саныг шуптуун Тес-Хемнин төлө-зи Амед Чимит кире откан. Оюнуң баштайгы чарты 21:21 санга дөш доосту берген. Барыын-Хемчикчилер, ыдыгыч ол командалык ойнакчымы, районун спорт чөвүлелинин заргазы Геннадий Игит уда-дараа халдаш-кынынын кылып, бурунгаралашкын бугууун хааса эрттирбейн, тыркыже бөмбүктү кире октап турган.

Ийги оюнда сан дөш өзүп-ле ор-ган. Барыын-Хемчик районун коман-дазынын ойнакчылары шяпкел оюнга таарышкан, ийи ойнакчы үндүрт-

кен. Ыччала-даа демисел чыдылган-мышан турда, оон хайым болуп доо-зулган. Хайымны чарары-биле не-мелде оюнга беш минутаны берген. Оон база-ла 49:49 апарга, тес-хемчи А. Чимит удуралыкчыларымык тала-зында тыркыже ийи бөмбүктү көчү-түт чараш ара-биле уаыштыр кире отканнар. Ычанга тес-хемчилер удул алган.

Хүндүсүкүн ийи шакта маргыла-аны доостур парады болган. Ачаа чемпиононаан «Динамо» эр, херө-жен командаларына турскаалдыг кубоктарын, II—III черин элөөн командаларга вымпелдерин болгаш ре-спубликанын спорт чөвүлелинин дипло-мдарын тывыскан. Спартакчы Сергей Черковту республиканын эр тер-гини ойнакчызы дөш өрөктөг белет-келде шаңваан.

М. КЫРЫЛЫГ-НАРА,
Ч. ГАМИДОВ.

ЧАА СТАДИОН

Өвүр районун «Кызыл ту» көдөз ажыл-агый артелинин кижигүн-нери чак белек — стадиону алганнар. Моон мурунда стадион орнунга бичи спорт шөлү, колдунда-ла хол бөмбүүнү шөлү турган. Ычан ачаа спорт маргылаалары кылыры-даа, чонун спорт көрүнгө, дыштанырыг-даа таарымча чок турган.

Чак кылдыган стадионга 350—400 чедир кижжи олуруп болур, спорт-тун аны-бүрү хевирлерин шөлүчүгөштерин, дерингелерин белеткен. Стадионуң болгаш мурунда-ла оң чанында туттуган чымы театрын чөгүнда ийи киночуларын кылган. Байыр-чыскал, спортчу маргылаалар уунде колхозчулар оон ийги, сөөк чом, сускуну сапып алыртыга таарымчалыг.

Стадион аныктарын, колхозчуларын хөй-нигитчи эгелешкени-биле, ажыл шагынын сөөлүнде шөфтэжикчи-биле кылдыган. Колхоз ба-заар чөри материалдар-биле эки хамдырган. Бо дөргө каныг-даа колхоз, совхозна мындыг стадиону белек кылып ап болурун көргүзүп турар.

О. ДАЛБЫЙ,
Редактор К. К. КУДАЖИ.

Кызылдың башкы училищези

1967—1968 өөредилге чымында өөреникчилер күлөп алырын чарлап тур. Башкы училищезин эге класстарын башыларын болгаш уруглар садтарынын инжизидицилерин белеткээр. Училищезе СССР-нин 30 чак хедир наамдыг, сес чыл школазын дооскан эр, херөжөн хамаатыларын күлөп алыр.

ӨӨРЕНИЛДЕР КИРЕРИНИҢ ШЫЛГАЛДАЗЫН орус дылга (лик-тант), тыва дылга (ликтант бижип), математикага (азс-биле) ду-жаар.

ӨӨРЕНИРИНИН ХУУСААЗЫ тыва школа салбырынга, пионер-вожатыйлар салбырынга 4 чыл болгаш школа назымы четпөөнерини салбырынга 3 чыл болур.

Хүлөп алып дугайында билдирешкенин училище директору адынга бижээш, шилип алган тускай эртемин ачаа айтыр болгаш моон алаанда документтерин кожар: допчу наамдары, № 286 майны-ты дугуулар бижээш, эчиге ат салдырган шымылга, эртемин дугайында документ (боду-биле), чурттал турар черинде, өг-бүлө бай-далынын дугайында шымылга, 3×4 хемчөгүлүг үш фото-чуруу, ажылдап (өөренип) турар черинде характеристика, ача-незиниң ша-лымынын дугайында шымылга, төрүтүнгенин дугайында херечи-ледик холгазы.

КИРЕРИНИН ШЫЛГАЛДАЗЫН АВГУСТ 1-ДЕН ЭГЕЛЕП ЧО-РУ-ДАР. Башкы училищезинге хүлөп алганнарын нинти чуртм баузаар стипендия-биле хандырар. Үдөзгөн националдыг колхозчуларын болгаш совет ажылчыларынын уруглары өг-бүдөзүнүн материал-дыг байдалынын дугайында шымылга элөөргө, оларын күртче хан-дырылгазынга хүлөп алыр.

Документтерин чорудуп бээр адреси: Кызыл хоорай, Малхозная кудумчузу, 56.

Кызылдың башкы училищези

1967—1968 өөредилге чымында күш-дөмүр кижизидилгезинин башыларын белеткээринге (3 чыл хуусаалыг өөренир) болгаш күш-куьлтура удуртукчуларын белеткээринге (бир чыл хуусаалыг өөренир) сургуулар күлөп алырын чарлап тур.

Күш-дөмүр кижизидилгезинин башыларын белеткээр бөлүккө 8-ки класс доосканын куду эвес билдигил, 15 хардан өрү назы-лыг оолдар, кыстарын күлөп алыр.

Бир чыл хуусаалыг өөренир бөлүккө 10 класс дооскан оолдар, кыстарын күлөп алыр.

Өөренип кирерде хүлөп алышымы комиссияга кирери эргежок чутула документтер: училище директорунун адынга бижээш билдирешкени, паспорт ийиле төрүтүнгенин дугайында херечи-лед, шериг биле азы кижжи бижиктеинин херечилеги, өөредиле дооскан дугайында документтери (боду-биле), өг-бүлө байдалынын дугайында шымылга, хөор, (рай) спорт чөвүлелинин чоруткан би-жи, өөренип (ажылдап) турар черинде характеристика, републи-канын күш-куьлтура диспансеринин медицина шымылгасы, 3×4 хемчөгүлүг дөрт фото-чуруу.

Бир чыл хуусаалыг бөлүккө кирерлер моон үстүнде айтыкан до-кументтерден аныга спортту кайы-бир хевиринин талазы-биле 2—3 спортту разрядчынын бадыткап турар документтерин хүлөп алышымы комиссияга кирер.

Ийи бөлүккө кирерлер математикага (азс-биле), орус дылга (би-жамеде-биле болгаш азс-биле), тускай мергенлиг эртеминин (чик атлетика, гимнастика, эштиники) талазы-биле киреринин шылга-лазын дужаар.

Киреринин шылгаалазы август 1-де эгелээр.

Документтер чорудуп бээр адреси: Кызыл хоорай, Малхозная кудумчузу, 56.

Кызылдың башкы училищези

1967—1968 өөредилге чымында күш-дөмүр кижизидилгезинин башыларын белеткээринге (3 чыл хуусаалыг өөренир) болгаш күш-куьлтура удуртукчуларын белеткээринге (бир чыл хуусаалыг өөренир) сургуулар күлөп алырын чарлап тур.

Күш-дөмүр кижизидилгезинин башыларын белеткээр бөлүккө 8-ки класс доосканын куду эвес билдигил, 15 хардан өрү назы-лыг оолдар, кыстарын күлөп алыр.

Бир чыл хуусаалыг өөренир бөлүккө 10 класс дооскан оолдар, кыстарын күлөп алыр.

Өөренип кирерде хүлөп алышымы комиссияга кирери эргежок чутула документтер: училище директорунун адынга бижээш билдирешкени, паспорт ийиле төрүтүнгенин дугайында херечи-лед, шериг биле азы кижжи бижиктеинин херечилеги, өөредиле дооскан дугайында документтери (боду-биле), өг-бүлө байдалынын дугайында шымылга, хөор, (рай) спорт чөвүлелинин чоруткан би-жи, өөренип (ажылдап) турар черинде характеристика, републи-канын күш-куьлтура диспансеринин медицина шымылгасы, 3×4 хемчөгүлүг дөрт фото-чуруу.

Бир чыл хуусаалыг бөлүккө кирерлер моон үстүнде айтыкан до-кументтерден аныга спортту кайы-бир хевиринин талазы-биле 2—3 спортту разрядчынын бадыткап турар документтерин хүлөп алышымы комиссияга кирер.

Ийи бөлүккө кирерлер математикага (азс-биле), орус дылга (би-жамеде-биле болгаш азс-биле), тускай мергенлиг эртеминин (чик атлетика, гимнастика, эштиники) талазы-биле киреринин шылга-лазын дужаар.

Киреринин шылгаалазы август 1-де эгелээр.

Документтер чорудуп бээр адреси: Кызыл хоорай, Малхозная кудумчузу, 56.

КИНО

ИЮЛЬ 9-ТА

«НАЙЫРАЛ»: «Хөгүт оолдар» 10, 12, 2, «Бумеранг» 4, 6, 8, 10 шак-тарда.

«КАА-ХЕМ»: Чымыл кино-чуруктар 9.30, «Сибирь черинин дугайында тоолуугу чугаа» 11, 1, 3, 7, «Дургу» 5, 9 шактарда.

«ЧАЙГЫ ТЕАТРА»: «Хымычылар» 11, 1, 3, «Эрткен үе-биле ужура-жылга» 5, 7, 9 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: Уруглар диван-чуруктар 8.40, «Олово Дундэ» 11.30, 1.30, 5.30, «Ам чү дөрия» 3.30, 7.30, 9.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Салгап хаак дугайында тоол» 11, «Шиял республиканы» 1, 3, «Бистин шуптуустуң өңүү» 7, «Дөш дикжирер турда» 5, 9 шак-тарда.

ИЮЛЬ 10-ДА

«НАЙЫРАЛ»: «Ачы Аласта» 10, «Иоррессивль шоочалар деп бар-ган» 4, 5.50, 7.40, 10 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Хөгүт оолдар» 3, «Бумеранг» 5, 7, 9 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Сибирь черинин дугайында тоолуугу чугаа» 11.30, 1.30, 3.30, «Дургу» 5.30, 7.30, 9.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Нахаленко» 1, «Ам чү дөрия» 3, 7, 9 шактарда.

ХАМААТЫЛАРЫНЫ АЖЫЛ-АГЫЛАРЫНЫ КИЧӨӨНГЕЙНИГЕ

Хамаатыларын млавлага камгалар чүдүлдеринин талазы-биле тө-лөвлерин кирериниң баштайгы хуусаалык июль 15-те доостурун, хуу-саалында кирерин төлөвлерин хөй тыртып төлөдирин Курстрахование эр-гелели санымырып тур.

Хамаатылар, төлөвлерин кирерин!

Көдөз черлерде чурттал турар хамаатылар төлөвлерин көдө Советке, а хоорайлаа болза, Курбанкага, ажалда массалыг Курстрахование-нин инспекторларына болгаш агентстволарга кирер.

КУРСТРАХОВАНИЕНИН ЭРГЕЛЕТИ